Volume 24, Issue 1
June 2026

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
http://czasopisma.uni.opole.pl/index.php/osap

ORIGINAL ARTICLE
received 2026-03-16
accepted 2026-04-29

Rekwizycje i świadczenia wojenne w systemie prawa publicznego

Requisitions and war burdens in the public law system

MARCIN KONARSKI
ORCID: 0000-0001-8791-884X, e-mail

Citation: Konarski, Marcin. 2026. Rekwizycje i świadczenia wojenne w systemie prawa publicznego. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 24(1): 63–80. DOI: 10.25167/osap.6162

Abstract: The article analyses war burdens and requisitions as specific instruments of public law designed to safeguard the state's defence needs. It posits that even in times of war, mobilisation or other security threats, these institutions remain bound by the principles of the rule of law, in particular legality, proportionality and the requirement for judicial review. Accordingly, an attempt is made to answer questions concerning the legal nature of war burdens, the relationship between them and requisitions, their place within the structure of emergency administration, and the impact of contemporary technological threats on the scope of their application. The study was based on a dogmatic-legal approach, utilising a linguistic, systemic and functional interpretation of provisions of national and international law, supplemented by elements of comparative analysis. The analysis carried out has shown that war contributions constitute a specific form of public burden imposed by the state on citizens and economic operators, whereas requisitions operate primarily within the framework of the law of armed conflicts and have a different basis for their legitimacy. It was also established that technological development and the digitalisation of state infrastructure require a reinterpretation of traditional categories of property and may lead to the regulation of intangible assets and digital resources as well. Consequently, it was concluded that maintaining the effectiveness of the institutions in question requires a clear statutory basis, the temporary nature of the intervention, adequate compensation mechanisms, and effective oversight of legality. Only such solutions allow maintaining a balance between the imperative of state security and the protection of individual rights.

Keywords: war burdens, requisitions, emergency administration, proportionality, rule of law

Abstrakt: Artykuł poświęcono analizie świadczeń wojennych oraz rekwizycji jako szczególnych instrumentów prawa publicznego służących zabezpieczeniu potrzeb obronnych państwa. Przyjęto tezę, że także w warunkach wojny, mobilizacji lub innego zagrożenia bezpieczeństwa instytucje te pozostają związane zasadami państwa prawa, zwłaszcza legalizmem, proporcjonalnością oraz wymogiem kontroli sądowej. W związku z tym podjęto próbę odpowiedzi na pytania dotyczące charakteru prawnego świadczeń wojennych, relacji między nimi a rekwizycjami, ich miejsca w strukturze administracji nadzwyczajnej oraz wpływu współczesnych zagrożeń technologicznych na zakres ich stosowania. Badanie oparto na metodzie dogmatycznoprawnej, wykorzystując wykładnię językową, systemową i funkcjonalną przepisów prawa krajowego oraz międzynarodowego, uzupełnioną o elementy analizy porównawczej. Przeprowadzona analiza wykazała, że świadczenia wojenne stanowią szczególną postać ciężaru publicznego nakładanego przez państwo na obywateli i podmioty gospodarcze, natomiast rekwizycje funkcjonują przede wszystkim w reżimie prawa konfliktów zbrojnych i mają odmienną podstawę legitymizacyjną. Ustalono również, że rozwój technologii oraz cyfryzacja infrastruktury państwa wymagają reinterpretacji tradycyjnych kategorii mienia i mogą prowadzić do objęcia regulacją także dóbr niematerialnych oraz zasobów cyfrowych. W konsekwencji stwierdzono, że utrzymanie efektywności omawianych instytucji wymaga jednoznacznej podstawy ustawowej, czasowości ingerencji, adekwatnych mechanizmów kompensacyjnych oraz skutecznej kontroli legalności. Tylko takie rozwiązania pozwalają zachować równowagę między imperatywem bezpieczeństwa państwa a ochroną praw jednostki.

Słowa kluczowe: świadczenia wojenne, rekwizycje, administracja nadzwyczajna, proporcjonalność, państwo prawa

1. Wstęp

Instytucja świadczeń wojennych, definiowana jako zespół publicznoprawnych obowiązków nakładanych na obywateli oraz podmioty gospodarcze na potrzeby obrony państwa, stanowi jeden z najstarszych i najbardziej trwałych elementów europejskiej kultury prawnej. Jej geneza – sięgająca wczesnych epok historycznych – dowodzi, że państwo, niezależnie od stopnia rozwoju swoich struktur, zawsze dążyło do zabezpieczenia zdolności obronnych poprzez mobilizację zasobów ludności. Konstrukcja ta, mimo głębokich przemian ustrojowych i społecznych, przetrwała do współczesności, co świadczy o jej fundamentalnym znaczeniu dla funkcjonowania państwa w sytuacjach nadzwyczajnych (Konarski 2020: 83–109).

Już w średniowiecznych porządkach prawnych obowiązek udziału w obronie grodu, dostarczania koni, żywności czy wykonywania prac fortyfikacyjnych stanowił naturalny element przynależności do wspólnoty politycznej, a nie ciężar nadzwyczajny (Konarski 2019a: 111–131; ibidem 2019b: 63–86; Skurdauskienė 2020: 145–163; Čelkis 2022: 51–73; Łopatecki 2022: 175–199). W realiach feudalnych świadczenia te wpisywały się w strukturę wzajemnych zobowiązań między władcą a poddanymi i były funkcjonalnym korelatem ochrony zapewnianej przez zwierzchnika. Ograniczone możliwości organizacyjne wczesnych struktur pań-

stwowych sprawiały, że korzystanie z pracy i majątku ludności było warunkiem *sine qua non* prowadzenia działań obronnych.

W epoce nowożytnej, wraz z rozwojem stałych armii i profesjonalizacją aparatu państwowego, zakres świadczeń ulegał racjonalizacji i formalizacji, lecz nie zanikał. Od czasu rewolucji francuskiej umacniała się koncepcja ścisłego związku między obywatelstwem a obowiązkiem służby oraz wsparcia logistycznego sił zbrojnych (Konarski 2019: 113–135; ibidem 2021c: 25–50; ibidem 2022b: 131–150). W XIX wieku, w ramach idei obrony powszechnej, świadczenia wojenne zostały ustawowo ukształtowane jako element systemu ciężarów publicznych, porównywalny z podatkami czy poborem wojskowym (Konarski 2020a: 73–96).

W II Rzeczypospolitej instytucja ta osiągnęła wysoki stopień rozbudowy normatywnej jako istotny element planowania mobilizacyjnego. Obowiązki rzeczowe i osobiste zabezpieczały zaplecze armii, odzwierciedlając zarówno ograniczone zasoby ekonomiczne państwa, jak i dominujące w Europie modele organizacji obrony (Konarski 2020b: 335–351; ibidem 2021: 81–101; ibidem 2021a: 91–114; ibidem 2021b: 17–42; ibidem 2023b: 201–222; Podolska-Meducka 2022: 12–47; Tkaczuk 2024). Okres powojenny przyniósł kontynuację tej konstrukcji w warunkach gospodarki centralnie planowanej (Konarski 2023: 47–68), a następnie jej utrzymanie po 1989 r., co świadczy o trwałości systemowej tej instytucji.

Współcześnie świadczenia wojenne zostały kompleksowo uregulowane w ustawie z 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny[1], która zastąpiła wcześniejsze akty prawne, tworząc zintegrowany model systemu obrony narodowej. Regulacja ta uwzględnia standardy demokratycznego państwa prawnego oraz konstytucyjną zasadę wyrażoną w art. 85 Konstytucji RP[2], zgodnie z którą obrona Ojczyzny jest obowiązkiem każdego obywatela (Safjan & Bosek [red.] 2016: 1887–1896). Ustawa wyróżnia trzy stany funkcjonowania państwa – pokój, zwiększoną gotowość obronną i wojnę – przypisując każdemu z nich odmienny zakres obowiązków. Konstrukcja ta umożliwia stopniowanie obciążeń oraz zapewnia ich proporcjonalność względem skali zagrożenia, wpisując instytucję świadczeń wojennych w ramy współczesnego konstytucjonalizmu.

2. Cel i metodologia

Celem niniejszego opracowania jest wieloaspektowa analiza instytucji świadczeń wojennych oraz rekwizycji, przeprowadzona z perspektywy dogmatyki prawa publicznego i teorii prawa administracyjnego. Zasadniczym przedmiotem analizy jest rekonstrukcja normatywnej konstrukcji tych instytucji, rozumiana jako

[1] Tekst jednolity Dz.U. z 2025 r. poz. 825 z późn. zm.

[2] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483.

odtworzenie ich elementów przedmiotowo istotnych: przesłanek zastosowania, podmiotów zobowiązanych, zakresu ingerencji, trybu nakładania obowiązków oraz mechanizmów kontrolnych i kompensacyjnych. Rekonstrukcja ta ma charakter systemowy – obejmuje zarówno regulacje prawa krajowego, jak i normy prawa międzynarodowego odnoszące się do rekwizycji w warunkach konfliktu zbrojnego.

Drugim celem jest określenie miejsca analizowanych instytucji w strukturze prawa publicznego. Chodzi tu nie tylko o ich formalne usytuowanie w obrębie prawa administracyjnego, lecz o odpowiedź na pytanie, czy stanowią one element klasycznych konstrukcji ciężarów publicznych, czy też tworzą odrębną kategorię administracji nadzwyczajnej, aktywowanej w sytuacjach zagrożenia egzystencjalnego państwa. W tym kontekście konieczne jest rozważenie relacji świadczeń wojennych do takich instytucji, jak daniny publiczne, wywłaszczenie, reglamentacja administracyjna czy obowiązki o charakterze policyjnym.

Celem opracowania opracowania jest analiza charakteru prawnego świadczeń wojennych i rekwizycji przez pryzmat teorii stosunku administracyjnoprawnego (Wise 1945: 58–85). Badanie to zmierza do ustalenia, czy mamy do czynienia z typowym władczym stosunkiem administracyjnym o charakterze konkretnym i indywidualnym, czy też z konstrukcją o cechach hybrydowych, w której elementy publicznoprawne przenikają się z quasikontraktowymi mechanizmami kompensacyjnymi. Analiza ta obejmuje również problem intensywności ingerencji w sferę praw podmiotowych oraz dopuszczalnych granic uznania administracyjnego.

Czwartym celem jest wyznaczenie konstytucyjnych i filozoficznych granic ingerencji państwa w sferę praw jednostki w warunkach wojny lub podwyższonego zagrożenia bezpieczeństwa. Chodzi o określenie, w jakim zakresie bezpieczeństwo zbiorowe może uzasadniać ograniczenie prawa własności, wolności działalności gospodarczej czy autonomii osobistej oraz jakie standardy kontroli – w szczególności zasada proporcjonalności, równości i ochrony istoty praw – powinny znaleźć zastosowanie. Analiza ta ma również wymiar aksjologiczny: dotyczy konfliktu między koncepcją państwa jako wspólnoty solidarności a liberalnym paradygmatem prymatu jednostki.

Badanie ma charakter dogmatyczno-teoretyczny, osadzony w metodologii nauk prawnych. Podstawową metodą jest wykładnia językowa, systemowa i funkcjonalna przepisów prawa krajowego oraz norm prawa międzynarodowego regulujących rekwizycje. Wykładnia językowa pozwala na ustalenie zakresu znaczeniowego pojęć takich jak „świadczenie", „rekwizycja", „potrzeby obronne" czy „stan wojny" (Pietrasz 2022: 123–127; Konarski 2022: 76–77; ibidem 2023c: 80–83). Wykładnia systemowa umożliwia umiejscowienie tych instytucji w szerszym kontekście konstytucyjnych zasad ustrojowych oraz relacji między poszczególnymi gałęziami prawa publicznego. Z kolei wykładnia funkcjonalna pozwala na ocenę, czy przyjęte rozwiązania realizują cel, jakim jest zapewnienie efektywności systemu obronnego przy jednoczesnym zachowaniu standardów państwa prawnego.

Uzupełniająco zastosowano analizę konstrukcji stosunku administracyjnoprawnego, w szczególności w zakresie jego elementów podmiotowych, przedmiotowych i treściowych, a także charakteru prawnego aktu nakładającego obowiązek. Istotne znaczenie ma również odniesienie do klasycznych kategorii administracji nadzwyczajnej, w tym administracji wojennej, jako szczególnej postaci wykonywania władzy wykonawczej w sytuacjach kryzysowych. Pozwala to na ustalenie, czy świadczenia wojenne stanowią wyjątek od „normalnego" modelu administracji, czy też jego immanentny, choć aktywowany warunkowo, komponent.

Integralnym elementem metodologii jest refleksja prawno-filozoficzna nad relacją między bezpieczeństwem zbiorowym a autonomią jednostki. Analiza ta odwołuje się do podstawowych kategorii filozofii prawa, takich jak dobro wspólne, solidarność, godność osoby ludzkiej czy zakaz instrumentalizacji człowieka (Bator 2025: 17–23). Umożliwia to ocenę, czy i w jakim zakresie dopuszczalne jest traktowanie jednostki jako podmiotu zobowiązanego do ponoszenia szczególnych ciężarów w imię ochrony wspólnoty politycznej (Potrzeszcz 2020: 219–233).

Niniejsza analiza opiera się na tezie, że nawet w warunkach zagrożenia egzystencjalnego państwo pozostaje związane prawem, a administracja nadzwyczajna nie funkcjonuje poza systemem normatywnym, lecz w jego ramach. Wojna lub stan podwyższonej gotowości obronnej nie stanowią „strefy wyjętej spod normatywności", lecz wymagają tym bardziej precyzyjnej racjonalizacji działań władzy publicznej. Oznacza to konieczność utrzymania kontroli legalności, przejrzystości podstaw prawnych oraz proporcjonalności ingerencji (Konarski 2026: 88-99). Przyjęcie tej tezy determinuje dalsze rozważania i stanowi fundament oceny instytucji świadczeń wojennych oraz rekwizycji w perspektywie współczesnego państwa prawa.

3. Świadczenia wojenne jako szczególny ciężar publiczny

Świadczenia wojenne należy kwalifikować jako szczególną kategorię ciężaru publicznego, którego konstrukcja normatywna sytuuje się na pograniczu klasycznych obowiązków administracyjnoprawnych oraz instytucji właściwych administracji nadzwyczajnej (Konarski 2023c: 79–100). Stanowią one publicznoprawny obowiązek o charakterze osobistym bądź rzeczowym nakładany w drodze władczego aktu organu administracji w celu zabezpieczenia potrzeb obronnych państwa (Konarski 2020c: 43–60; Nikolic 2023: 46–62). Wykazują zatem podobieństwo do innych form ingerencji państwa w sferę praw podmiotowych jednostki, takich jak daniny publiczne, obowiązki reglamentacyjne czy różnego rodzaju świadczenia administracyjne. Jednocześnie jednak ich specyfika polega na bezpośrednim powiązaniu z konstytucyjną funkcją obronną państwa oraz na nadzwyczajnym kontekście ich stosowania, który uzasadnia podwyższony poziom ingerencji w sferę własności i wolności osobistej.

Będące przedmiotem rozważań świadczenia nie mają charakteru fiskalnego w ścisłym znaczeniu tego pojęcia. Nie służą bowiem zasilaniu budżetu państwa poprzez transfer środków pieniężnych, lecz polegają na skonkretyzowanym zachowaniu adresata normy – udostępnieniu nieruchomości, pojazdu, sprzętu, zasobów technicznych albo wykonaniu określonych prac o charakterze pomocniczym. Ich istotą jest zatem realne, materialne wsparcie potencjału obronnego, a nie redystrybucja środków finansowych. W tym sensie stanowią one ciężar funkcjonalny, ściśle związany z organizacją zaplecza logistycznego i infrastrukturalnego sił zbrojnych.

Z perspektywy teorii prawa administracyjnego nałożenie świadczenia wojennego prowadzi do powstania szczególnego stosunku administracyjnoprawnego. Jego źródłem jest jednostronny akt władczy organu administracji skierowany do indywidualnie oznaczonego adresata i kształtujący jego sytuację prawną w sposób konkretny. Treścią tego stosunku jest obowiązek oznaczonego działania – np. wykonania pracy – bądź obowiązek znoszenia ingerencji, polegającej na czasowym udostępnieniu rzeczy lub ograniczeniu sposobu korzystania z niej. Charakterystyczną cechą tej konstrukcji jest brak ekwiwalentności *sensu stricto*: adresat świadczenia nie uzyskuje świadczenia wzajemnego w rozumieniu cywilistycznym, a ewentualne mechanizmy rekompensaty mają charakter publicznoprawny i wynikają z przepisów ustawowych, a nie z zasady równorzędności stron.

Jednocześnie świadczenia wojenne nie pozostają poza systemem gwarancji właściwych prawu administracyjnemu. Akt nakładający obowiązek musi mieścić się w granicach ustawowego upoważnienia, spełniać wymogi formalne i materialne oraz podlega kontroli sądowo-administracyjnej. Oznacza to, że nawet w warunkach mobilizacji czy podwyższonej gotowości obronnej organ administracji nie dysponuje nieograniczonym uznaniem, lecz działa w ramach wyznaczonych przez zasadę legalizmu (Konarski 2026: 88-99). Świadczenia wojenne należy zatem postrzegać nie jako konstrukcję pozasystemową, lecz jako szczególną postać administracji mobilizacyjnej, wpisaną w strukturę prawa administracyjnego, choć aktywowaną w sytuacjach o zwiększonej intensywności zagrożenia.

Kluczowym kryterium wyznaczającym dopuszczalne granice ingerencji pozostaje zasada proporcjonalności, stanowiąca immanentny element konstytucyjnego modelu ograniczania praw i wolności (Duniewska 2022: 9–26). Organ nakładający świadczenie wojenne zobowiązany jest wykazać, że zastosowany środek jest niezbędny dla realizacji celu obronnego, a więc że bez jego użycia ochrona bezpieczeństwa państwa byłaby niemożliwa bądź istotnie utrudniona. Równocześnie powinien on rozważyć, czy istnieją rozwiązania mniej dolegliwe dla jednostki, pozwalające osiągnąć ten sam efekt przy mniejszym stopniu ingerencji. Wreszcie zakres nałożonego obowiązku musi pozostawać adekwatny do wagi zagrożenia oraz rzeczywistych potrzeb obronnych, tak aby nie prowadził do nadmiernego i nieuzasadnionego obciążenia konkretnego podmiotu.

Naruszenie tych wymogów skutkuje przekroczeniem granic władztwa administracyjnego i może prowadzić do stwierdzenia niezgodności działania organu z konstytucyjną ochroną prawa własności oraz innymi prawami podmiotowymi. W tym sensie świadczenia wojenne, choć stanowią instrument o podwyższonej intensywności ingerencji, pozostają poddane rygorom państwa prawa. Ich szczególny charakter nie polega na wyłączeniu spod kontroli normatywnej, lecz na funkcjonalnym ukierunkowaniu na ochronę dobra wspólnego, przy jednoczesnym obowiązku zachowania równowagi między interesem publicznym a sferą autonomii jednostki.

4. Rekwizycje w prawie międzynarodowym a świadczenia wojenne w prawie krajowym

Rekwizycje w rozumieniu prawa międzynarodowego konfliktów zbrojnych stanowią instytucję ściśle związaną z sytuacją okupacji wojennej, a zatem z wykonywaniem władzy przez państwo nieposiadające suwerenności nad danym terytorium, lecz sprawujące nad nim faktyczną kontrolę (Dinstein 2019: 123–130). Ich normatywne ramy zostały ukształtowane przede wszystkim w regulaminie haskim z 1907 roku[3], IV konwencji genewskiej z 1949 roku oraz protokole I z 1977 roku[4], które wyznaczyły minimalne standardy postępowania wobec ludności cywilnej na terytorium okupowanym. Konstrukcja ta ma charakter wyjątkowy: stanowi odstępstwo od zasady nienaruszalności własności prywatnej, uzasadnione wyłącznie koniecznością prowadzenia działań wojennych (Cobbet 1937: 172–174).

Zgodnie z przyjętymi standardami rekwizycje mogą obejmować wyłącznie dobra i świadczenia rzeczywiście niezbędne dla potrzeb armii okupacyjnej (Benvenisti 2012: 101–106). Nie mają one charakteru dowolnego ani represyjnego; przeciwnie – ich dopuszczalność została ograniczona przez zasadę konieczności i proporcjonalności (Sassòli 2019: 410–412). Okupant zobowiązany jest uwzględniać możliwości ekonomiczne społeczeństwa oraz zakaz nadmiernego obciążania ludności cywilnej. Regulamin haski przewiduje również obowiązek wystawienia pokwitowania, co stanowi formalne potwierdzenie przejęcia mienia i tworzy podstawę do ewentualnych rozliczeń po zakończeniu konfliktu (Dinstein 2019: 126–127). Roszczenia z tego tytułu mają jednak charakter przede wszystkim międzypaństwowy – to państwo okupowane dochodzi odpowiedzialności wobec państwa okupującego, a nie jednostka bezpośrednio wobec organów okupacyjnych. Ochrona jednostki ma zatem charakter pośredni i systemowy, a nie indywidualnoprawny w ścisłym znaczeniu. Aksjologicznie rekwizycja jest instytucją

[3] Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej, Dz.U. z 1927 r., Nr 21, poz. 161.

[4] Konwencja o ochronie osób cywilnych podczas wojny z dnia 12 sierpnia 1949 roku, Dz.U. z 1956 r. Nr 38, poz. 171 z późn. zm.; Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych, Dz.U. z 1992 r. Nr 41, poz. 175 z późn. zm.

funkcjonującą w warunkach deficytu legitymacji władzy (Roberts 2006: 580–622). Okupant wykonuje kompetencje władcze nie na podstawie więzi obywatelskiej czy demokratycznego mandatu, lecz na podstawie faktycznego panowania militarnego nad terytorium. Z tego względu prawo międzynarodowe ogranicza jego kompetencje do minimum koniecznego dla zapewnienia porządku i prowadzenia działań wojennych, traktując rekwizycję jako wyjątek od zasady ochrony własności prywatnej oraz integralności majątku ludności cywilnej. W tym sensie instytucja ta jest obwarowana znacznie bardziej restrykcyjnymi przesłankami niż analogiczne obowiązki nakładane przez państwo na własnych obywateli.

Odmiennie należy oceniać świadczenia wojenne w prawie krajowym. Są one elementem konstytucyjnego systemu ciężarów publicznych, wynikającym z założenia, że obrona państwa stanowi dobro wspólne wszystkich obywateli (Staśkiewicz 2024: 5–6). W odróżnieniu od rekwizycji, ich źródłem jest suwerenna władza ustawodawcza państwa działająca w granicach konstytucji i podlegająca kontroli sądowej. Relacja między państwem a obywatelem ma charakter wewnętrzny, oparty na więzi prawnej i politycznej, co nadaje świadczeniom wojennym odmienną legitymizację aksjologiczną.

Z punktu widzenia konstrukcyjnego świadczenia te – o ile zostały ustanowione zgodnie z ustawą i w granicach konstytucji – nie rodzą automatycznego roszczenia odszkodowawczego. Strata wynikająca z legalnie nałożonego obowiązku mieści się bowiem w granicach dopuszczalnych obciążeń obywatelskich, analogicznie do innych ciężarów publicznych. Odpowiedzialność odszkodowawcza państwa aktualizuje się dopiero wówczas, gdy dojdzie do naruszenia prawa, przekroczenia granic proporcjonalności bądź niezgodnego z ustawą działania organu administracji. W ten sposób konstrukcja świadczeń wojennych wpisuje się w klasyczny model władztwa administracyjnego ograniczonego zasadą legalizmu.

Zatem zasadnicza różnica między rekwizycją a świadczeniem wojennym dotyczy zarówno podstawy legitymacyjnej, jak i zakresu ochrony jednostki. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z władzą okupacyjną, której kompetencje są ograniczone przez normy prawa międzynarodowego i której działania podlegają ocenie w płaszczyźnie odpowiedzialności międzypaństwowej. W drugim – z władzą suwerennego państwa działającego wobec własnych obywateli w ramach konstytucyjnie określonego systemu obowiązków publicznych (Safjan & Bosek [red.] 2016: 1878–1887). O ile rekwizycja ma charakter zewnętrzny i wyjątkowy, o tyle świadczenie wojenne jest instytucją wewnętrzną i systemowo zakorzenioną.

Kluczowy problem systemowy występuje jednak w sferze wzajemnego oddziaływania obu porządków normatywnych. W praktyce mogą wystąpić sytuacje quasirekwizycji, w których działania władzy – choć formalnie oparte na prawie krajowym – przybierają postać zbliżoną do przejęcia mienia bez dostatecznej podstawy ustawowej lub bez zapewnienia odpowiednich gwarancji proceduralnych. Dotyczy to zwłaszcza stanów nadzwyczajnych (Konarski 2020: 83–109), operacji

o charakterze międzynarodowym, a także konfliktów o niejednoznacznym statusie prawnym. W takich przypadkach rozstrzygnięcia wymaga, czy mamy do czynienia z legalnym świadczeniem wojennym, czy z działaniem przekraczającym granice dopuszczalnej ingerencji.

Szczególnego znaczenia nabierają te zagadnienia w kontekście współczesnych konfliktów hybrydowych, w których granica między wojną a pokojem ulega zatarciu (Schmitt [red.] 2017: 375–376). Działania zbrojne mogą współistnieć z operacjami informacyjnymi, cyberatakami czy ingerencją w infrastrukturę krytyczną. W takich warunkach przedmiotem potencjalnych świadczeń lub quasirekwizycji mogą stać się nie tylko dobra materialne, lecz również zasoby cyfrowe, systemy teleinformatyczne, dane czy moce obliczeniowe (Schmitt [red.] 2017: 532–533). Klasyczne pojęcia „mienia" i „zasobów wojskowych", wypracowane w epoce gospodarki materialnej, wymagają więc reinterpretacji.

Tradycyjne regulacje konwencyjne nie odnoszą się wprost do dóbr niematerialnych ani do infrastruktury cyfrowej, co rodzi potrzebę adaptacji standardów ochronnych do nowych realiów technologicznych. Powstaje pytanie, czy przejęcie kontroli nad systemem informatycznym przedsiębiorstwa lub czasowe zobowiązanie do udostępnienia zasobów cyfrowych mieści się w klasycznej konstrukcji rekwizycji bądź świadczenia rzeczowego. Z perspektywy teorii prawa administracyjnego konieczne jest wówczas zachowanie tych samych gwarancji, które odnoszą się do dóbr materialnych: wyraźnej podstawy ustawowej, określoności zakresu ingerencji, proporcjonalności oraz kontroli sądowej.

Analiza relacji między rekwizycjami w prawie międzynarodowym a świadczeniami wojennymi w prawie krajowym prowadzi do wniosku, że choć instytucje te wykazują podobieństwo funkcjonalne, ich legitymizacja, zakres i mechanizmy ochronne są odmienne. O ile rekwizycja jest instytucją prawa wojennego ograniczającą arbitralność okupanta, o tyle świadczenie wojenne stanowi element konstytucyjnie ukształtowanego systemu obowiązków obywatelskich (Safjan & Bosek [red.] 2016: 1878–1887). Wspólnym mianownikiem obu konstrukcji pozostaje jednak zasada konieczności i proporcjonalności, która – niezależnie od kontekstu – wyznacza granice dopuszczalnej ingerencji w sferę własności i autonomii jednostki (Bator 2025: 24–32, 180, 388).

5. Świadczenia wojenne w strukturze administracji nadzwyczajnej państwa

Administracja wojenna stanowi szczególną kategorię dogmatyczną prawa administracyjnego, sytuującą się w obrębie szerzej rozumianej administracji nadzwyczajnej. Jej aktywizacja następuje w warunkach kryzysowych, w szczególności w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa państwa, mobilizacji lub wojny, kiedy standardowe mechanizmy działania aparatu państwowego okazują się niewystarczające

dla realizacji funkcji ochronnej[5]. Świadczenia wojenne wpisują się w ten model jako instrument prawny umożliwiający szybkie i efektywne uruchomienie zasobów osobowych i materialnych pozostających w dyspozycji społeczeństwa (Lewandowski 2019: 3–4). Tym samym stanowią one element szczególnej konfiguracji kompetencji administracji publicznej, zorientowanej na zapewnienie ciągłości funkcjonowania państwa w warunkach zagrożenia egzystencjalnego.

Administracja nadzwyczajna charakteryzuje się przede wszystkim rozszerzeniem kompetencji organów władzy wykonawczej, co znajduje uzasadnienie w potrzebie sprawnego i scentralizowanego podejmowania decyzji. Towarzyszy temu dopuszczalność ograniczenia niektórych praw podmiotowych jednostki oraz wprowadzenie procedur o charakterze przyspieszonym, odbiegających od standardowego modelu postępowania administracyjnego. Intensyfikacja władztwa administracyjnego nie oznacza jednak dowolności ani wyjęcia działań organów spod reżimu prawnego. Administracja wojenna pozostaje administracją w sensie materialnym, albowiem jej działania muszą mieć podstawę ustawową, mieścić się w granicach kompetencji oraz podlegać kontroli legalności. Nawet w warunkach wojny nie dochodzi do zawieszenia zasady państwa prawnego, lecz do jej szczególnego przetestowania w sytuacji maksymalnej presji na efektywność działania władzy publicznej.

Formalnoprawne ujęcie administracji wojennej wymaga zatem zidentyfikowania konfliktu między koniecznością zwiększenia sprawności decyzyjnej a obowiązkiem zachowania gwarancji proceduralnych i materialnych. O ile ustawodawca może przewidywać uproszczone tryby działania, o tyle nie może wyłączyć konstytucyjnych zasad legalizmu, proporcjonalności czy kontroli sądowej. Administracja nadzwyczajna nie jest przeciwieństwem administracji „zwykłej", lecz jej szczególną odmianą, funkcjonującą w zmienionym kontekście faktycznym, lecz nadal osadzoną w normatywnej strukturze państwa prawa.

Na płaszczyźnie filozoficznoprawnej centralne znaczenie zyskuje problem instrumentalizacji jednostki (Gromski 2018: 95–106). Świadczenia wojenne, jako instytucja umożliwiająca daleko idącą ingerencję w sferę wolności i własności, nasuwają konieczność rozważenia, czy jednostka nie zostaje zredukowana do roli środka realizacji celu państwowego, jakim jest obrona terytorium i suwerenności. Z perspektywy nauki prawa publicznego instytucja świadczeń wojennych sytuuje się pomiędzy liberalnym ujęciem relacji państwo – jednostka, akcentującym ochronę praw podmiotowych obywatela, a republikańskim modelem wspólnoty politycznej, w którym szczególne znaczenie przypisuje się solidarności obywatel-

[5] Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 825 z pózn. zm.; ustawa z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej, Dz.U. poz. 1907; rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 2024 r. w sprawie świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz obrony w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, Dz.U. poz. 1354.

skiej oraz obowiązkowi współuczestnictwa w realizacji dobra wspólnego. Właśnie na pograniczu tych dwóch tradycji ujawniają się podstawowe dylematy związane z dopuszczalnym zakresem świadczeń wojennych i granicami ingerencji państwa w sferę praw jednostki. Dotyczą one przede wszystkim poszukiwania równowagi między koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa państwa a obowiązkiem poszanowania wolności i praw obywatelskich, stanowiących fundament demokratycznego państwa prawa.

Z jednej strony instytucja świadczeń wojennych opiera się na uznaniu autonomii jednostki i ochronie jej praw podmiotowych, z drugiej – przyjmuje, że w warunkach zagrożenia egzystencjalnego dobro wspólne może uzasadniać intensywniejszą ingerencję niż w czasie pokoju. Odpowiedzią na ryzyko instrumentalizacji nie jest zatem negacja samej instytucji, lecz wprowadzenie ścisłych warunków jej dopuszczalności. Należą do nich przede wszystkim ustawowa określoność obowiązków, która eliminuje możliwość ich dowolnego kształtowania przez administrację, czasowość ingerencji, ograniczająca jej trwanie do okresu rzeczywistej potrzeby, oraz pełna kontrolowalność działań organów przez niezależne sądy. Kluczowe znaczenie ma także niedopuszczalność arbitralności, rozumiana jako zakaz selektywnego, dyskryminacyjnego bądź nieproporcjonalnego obciążania poszczególnych podmiotów (Góra 2025: 171–196).

W tym ujęciu administracja wojenna nie może być postrzegana jako sfera zawieszenia etycznych i prawnych standardów, lecz jako obszar, w którym standardy te muszą zostać zachowane mimo szczególnej presji okoliczności. Ostatecznie bowiem legitymacja państwa w warunkach zagrożenia zależy nie tylko od skuteczności obrony, lecz także od zdolności do zachowania fundamentalnych zasad porządku konstytucyjnego.

6. Współczesne wyzwania – konflikt hybrydowy i dobra niematerialne

Dynamiczny rozwój technologii informacyjnych oraz postępująca cyfryzacja infrastruktury państwa powodują, że tradycyjne kategorie materialnych zasobów obronnych ulegają istotnemu przekształceniu. Współczesne bezpieczeństwo państwa nie opiera się wyłącznie na środkach transportu, nieruchomościach czy sprzęcie technicznym w klasycznym, fizycznym rozumieniu, lecz w coraz większym stopniu na zasobach cyfrowych, systemach teleinformatycznych, sieciach przesyłu danych oraz infrastrukturze przetwarzania informacji[6] (Zatonatskiy & Horiacheva 2025: 77–91) W konsekwencji powstaje pytanie, czy konstrukcja świadczeń wojennych – historycznie i dogmatycznie odnoszona do rzeczy materialnych –

[6] Zob. ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa, t.j. Dz.U. z 2026 r., poz. 20.

może obejmować również dobra niematerialne, takie jak dane, oprogramowanie, moce obliczeniowe czy dostęp do infrastruktury opartej na technologii chmury obliczeniowej.

Problem ten ma charakter zarówno interpretacyjny, jak i aksjologiczny. Z jednej strony klasyczne ujęcie świadczeń rzeczowych odwołuje się do pojęcia „rzeczy" w sensie cywilistycznym, co mogłoby sugerować ograniczenie ich zakresu do dóbr materialnych (Konarski 2022a: 131–149). Z drugiej strony jednak funkcjonalna wykładnia przepisów dotyczących obrony państwa przemawia za szerokim rozumieniem „zasobów" jako wszelkich środków niezbędnych do zapewnienia sprawności systemu obronnego. Jeżeli więc infrastruktura cyfrowa stanowi element krytyczny dla funkcjonowania sił zbrojnych, administracji publicznej czy systemów łączności, trudno byłoby wykluczyć ją a *limine* z zakresu potencjalnych świadczeń (Sharma, Reddy & Shahid 2023: 49–63). Zatem w sensie teoretycznym nie istnieją przeszkody, aby uznać dobra niematerialne za przedmiot czasowego udostępnienia w ramach publicznoprawnego obowiązku obronnego.

Jednocześnie rozszerzenie zakresu świadczeń na sferę cyfrową rodzi poważne konsekwencje dla ochrony praw jednostki i podmiotów gospodarczych. Ingerencja w systemy przetwarzania danych czy infrastrukturę telekomunikacyjną może prowadzić do naruszenia tajemnicy przedsiębiorstwa, poufności informacji handlowych, prywatności użytkowników oraz szeroko rozumianej autonomii informacyjnej. Dobra niematerialne mają bowiem specyficzny charakter: ich udostępnienie często oznacza nie tylko czasowe ograniczenie korzystania, lecz również ryzyko utraty kontroli nad informacją oraz ryzyko jej kopiowania czy nieuprawnionego rozpowszechnienia. Z tego względu mechaniczne przeniesienie klasycznych konstrukcji świadczeń rzeczowych na grunt cyfrowy byłoby niewystarczające.

Konieczne staje się więc precyzyjne określenie w ustawie zakresu, trybu i granic ingerencji w zasoby niematerialne. Regulacja powinna jednoznacznie wskazywać, jakie kategorie danych lub infrastruktury mogą podlegać udostępnieniu, w jakim zakresie oraz na jakich warunkach technicznych i organizacyjnych. Szczególnego znaczenia nabiera obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa informacji oraz ograniczenia dostępu wyłącznie do zakresu niezbędnego dla realizacji celu obronnego. W przeciwnym razie istnieje ryzyko nieproporcjonalnej ingerencji w sferę wolności działalności gospodarczej oraz prawa do prywatności.

W tym obszarze kluczową rolę odgrywa zasada minimalizacji ingerencji, rozumiana jako nakaz wyboru takiego środka, który w możliwie najmniejszym stopniu narusza prawa i interesy podmiotu zobowiązanego. Jeżeli cel obronny może zostać osiągnięty poprzez czasowy dostęp do określonych funkcjonalności systemu, niedopuszczalne byłoby przejmowanie pełnej kontroli nad całą infrastrukturą. Analogicznie, zakres przetwarzanych danych powinien zostać ograniczony do koniecznego minimum, a ich wykorzystanie – ściśle związane z realizacją ustawowo określonych zadań.

Równolegle niezbędne jest wprowadzenie adekwatnych mechanizmów kompensacyjnych, uwzględniających specyfikę dóbr niematerialnych. O ile w przypadku rzeczy materialnych możliwe jest stosunkowo proste oszacowanie wartości czasowego używania, o tyle w odniesieniu do zasobów cyfrowych szkoda może przybrać postać utraconych korzyści, naruszenia reputacji czy obniżenia konkurencyjności przedsiębiorstwa (Konarski 2025: 55–72). System prawny powinien zatem przewidywać przejrzyste zasady rekompensaty oraz procedury dochodzenia roszczeń, co stanowi element konstytucyjnej ochrony prawa własności i wolności działalności gospodarczej.

Rozszerzenie konstrukcji świadczeń wojennych na sferę cyfrową unaocznia, że współczesna administracja nadzwyczajna musi operować kategoriami wykraczającymi poza tradycyjne pojęcie mienia (Chałubińska-Jentkiewicz 2021: 191–208). Jednocześnie jednak nie zwalnia to ustawodawcy ani organów administracji z obowiązku zachowania standardów państwa prawnego. Przeciwnie, im bardziej niematerialny i trudniej uchwytny jest przedmiot ingerencji, tym większe znaczenie zyskuje precyzja regulacyjna, przejrzystość działania organów oraz efektywna kontrola sądowa. W ten sposób możliwe jest pogodzenie wymogów nowoczesnego systemu obronnego z ochroną fundamentalnych praw jednostki w erze cyfrowej.

7. Zakończenie

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że świadczenia wojenne oraz rekwizycje stanowią instytucje o ugruntowanej pozycji w systemie prawa publicznego (Wise 1945: 58–85), których funkcjonalne znaczenie pozostaje aktualne mimo głębokich przemian ustrojowych i technologicznych. Ich historyczna trwałość dowodzi, że państwo – niezależnie od modelu politycznego – potrzebuje instrumentów umożliwiających szybkie uruchomienie zasobów osobowych i materialnych w sytuacji zagrożenia egzystencjalnego. Jednocześnie współczesne standardy konstytucyjne wymagają, aby instrumenty te były ściśle osadzone w ramach państwa prawa i podlegały wielopoziomowej kontroli legalności.

Świadczenia wojenne, ujmowane jako szczególny ciężar publiczny, mieszczą się w strukturze administracji nadzwyczajnej, lecz nie funkcjonują poza systemem prawa administracyjnego. Ich konstrukcja – oparta na władczym akcie organu administracji, konkretyzującym ustawowy obowiązek – potwierdza, że nawet w warunkach mobilizacji czy wojny podstawowym wyznacznikiem działania władzy pozostaje zasada legalizmu. Równocześnie intensywność ingerencji w sferę własności i wolności jednostki wymaga stałego odwołania do zasady proporcjonalności, rozumianej nie tylko jako formalne kryterium kontroli konstytucyjnej, lecz także jako materialna granica dopuszczalnej ingerencji.

Rozróżnienie między rekwizycją w prawie międzynarodowym a świadczeniem wojennym w prawie krajowym wykazuje odmienne podstawy legitymizacyjne obu

instytucji. O ile rekwizycja stanowi wyjątek tolerowany w warunkach okupacji i ograniczany przez normy prawa konfliktów zbrojnych (Bierzanek 1982: 249-256), o tyle świadczenie wojenne opiera się na więzi obywatelskiej i konstytucyjnym obowiązku obrony państwa (Safjan & Bosek [red.] 2016: 1887–1893). Wspólnym mianownikiem pozostaje jednak konieczność ochrony jednostki przed arbitralnością władzy – niezależnie od tego, czy władza ta ma charakter okupacyjny, czy suwerenny (Konarski 2022: 75–77).

Na tle przeprowadzonych rozważań ujawniają się jednak również istotne problemy wymagające pogłębionej refleksji krytycznej. Po pierwsze, obowiązujące regulacje wciąż operują kategoriami wypracowanymi w epoce dominacji dóbr materialnych, co w warunkach cyfryzacji infrastruktury państwa prowadzi do niedookreśloności zakresu potencjalnych świadczeń. Brak jednoznacznego uregulowania kwestii zasobów niematerialnych może sprzyjać rozszerzającej interpretacji kompetencji administracji, a tym samym zwiększać ryzyko nieproporcjonalnej ingerencji w sferę prywatności, tajemnicy przedsiębiorstwa czy autonomii informacyjnej (Konarski 2025: 55–72).

Po drugie, mechanizmy kompensacyjne przewidziane w ustawodawstwie wymagają pogłębionej analizy pod kątem ich adekwatności. W szczególności w odniesieniu do dóbr niematerialnych tradycyjne metody wyceny mogą okazać się niewystarczające, nie uwzględniając utraconych korzyści, ryzyka reputacyjnego czy długofalowych skutków gospodarczych. W tym zakresie ustawodawca powinien rozważyć wprowadzenie bardziej precyzyjnych zasad ustalania rekompensaty oraz uproszczonych, ale efektywnych procedur dochodzenia roszczeń.

Po trzecie, w warunkach konfliktów hybrydowych i stanów pośrednich między pokojem a wojną szczególnego znaczenia nabiera klarowność przesłanek uruchamiania mechanizmów administracji nadzwyczajnej. Zatarcie granicy między stanem zwykłym a nadzwyczajnym może prowadzić do utrwalenia podwyższonego poziomu ingerencji jako quasistandardu, co z punktu widzenia teorii państwa prawa stanowi zjawisko niepożądane. *De lege ferenda* zasadne wydaje się zatem wzmocnienie ustawowych gwarancji czasowości oraz wyraźne powiązanie zakresu świadczeń z formalnie określonym stanem funkcjonowania państwa (Konarski 2020: 83–109).

W perspektywie systemowej należałoby również rozważyć doprecyzowanie relacji między ustawą regulującą świadczenia wojenne a przepisami o stanach nadzwyczajnych (Konarski 2023a: 101–120), tak aby uniknąć kolizji kompetencyjnych i zapewnić spójność modelu administracji kryzysowej. Postulat ten ma znaczenie nie tylko dogmatyczne, lecz także praktyczne, gdyż przejrzystość regulacji stanowi jeden z warunków społecznej akceptacji dla daleko idących obciążeń publicznych.

Ostatecznie instytucja świadczeń wojennych pozostaje nieodzownym elementem systemu obronnego państwa, jednak jej legitymizacja zależy od zachowania

równowagi między efektywnością działania a ochroną praw jednostki. Wojna i zagrożenie bezpieczeństwa nie uchylają normatywności, lecz intensyfikują potrzebę jej respektowania. To właśnie w sytuacjach granicznych uwidacznia się realna siła konstytucyjnych gwarancji oraz dojrzałość kultury prawnej państwa. Dlatego też dalszy rozwój regulacji w tym obszarze powinien zmierzać nie do rozszerzania władztwa administracyjnego *per se*, lecz do jego precyzyjnego zdefiniowania, ograniczenia i poddania skutecznej kontroli – tak aby imperatyw bezpieczeństwa nie prowadził do erozji fundamentów państwa prawa.

Bibliografia

Akty prawne

Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej (Dz.U. z 1927 r. Nr 21, poz. 161).
Konwencja o ochronie osób cywilnych podczas wojny z dnia 12 sierpnia 1949 roku (Dz.U. z 1956 r. Nr 38, poz. 171 z późn. zm.).
Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Dz.U. z 1992 r. Nr 41, poz. 175 z późn. zm.).
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483).
Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (t.j. Dz.U. z 2026 r., poz. 20).
Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 825 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej (Dz.U. poz. 1907).
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 2024 r. w sprawie świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz obrony w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny (Dz.U. poz. 1354).

Opracowania

Bator, Andrzej. 2025. *Instrumentalizacja jako działanie prawne. Studium z teorii prawa*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
Benvenisti, Eyal. 2012. *The International Law of Occupation*, 2nd ed. Oxford: University Press.
Bierzanek, Remigiusz. 1982. *Wojna a prawo międzynarodowe*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
Chałubińska-Jentkiewicz, Katarzyna. 2021. *Cybersecurity as a Public Task in Administration*. W: *Cybersecurity in Poland*, (red.) Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz, Filip Radoniewicz, Tadeusz Zieliński. Cham: Springer. DOI: 10.1007/978-3-030-78551-2_13.
Cobbett, Pitt. 1937. *Cases on International Law, Vol. II: War and Neutrality*, 5th ed. London: Sweet & Maxwell.
Čelkis, Tomas. 2022. The Structure of Postal Routes of the Grand Duchy of Lithuania in 16th-18th Centuries. *Lietuvos istorijos studijos* 50: 51–73. DOI: 10.15388/LIS.2022.50.3.
Duniewska, Zofia. 2022. Zasada proporcjonalności a prawo administracyjne. *Studia Prawno-Ekonomiczne* 123: 9–26. DOI: 10.26485/SPE/2022/123/1.
Dinstein, Yoram 2019. *The International Law of Belligerent Occupation*, 2nd ed. Cambridge: University Press.

Góra, Tomasz. 2025. Zasada proporcjonalności w prawie administracyjnym. Ochrona jednostki a interes publiczny. *Pomorskie Studia Naukowe* 1: 171–196. DOI: 10.4467/30722683.PSN.25.011.23165.

Gromski, Włodzimierz. 2018. Akty instrumentalizacji prawa i ich granice. *Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji* 114(3833): 95–106. DOI: 10.19195/0137-1134.114.5.

Konarski, Marcin. 2019. Publiczne posługi transportowe w okresie Księstwa Warszawskiego w świetle postanowień dekretu z dnia 22 maja 1810 roku „względem koni i podwód dostarczonych pod transporty i wojskowych". *Czasopismo Prawno-Historyczne* 2(71): 113–135. DOI: 10.14746/CPH.2019.2.5.

Konarski, Marcin. 2019a. Przyczynek do badań nad publicznymi posługami transportowymi i komunikacyjnymi w dawnym prawie polskim. *Studia Prawnicze KUL* 3(79): 111–131. DOI: 10.31743/SP.8898.

Konarski, Marcin. 2019b. Powinności podwodowe w świetle przekazu pierwszych sześciu tomów „Volumina Legum". *Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* 2(16): 63–86. DOI: 10.32084/SAWP.2019.14.2-5.

Konarski, Marcin. 2020. Ciężary publiczne w sytuacjach konstytucyjnych stanów nadzwyczajnych. *Przegląd Prawa Administracyjnego* 3: 83–109. DOI: 10.17951/ppa.2020.3.83-109.

Konarski, Marcin. 2020a. The Services of the Commune Self-Government in the Kingdom of Poland on the Example of the Provision of Means of Transport for the Army. *Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* 2(17): 73–96. DOI: 10.32084/SAWP.2020.15.2-5.

Konarski, Marcin. 2020b. The Obligation to Hand Over Draught Animals and Carts Upon the Announcement of Mobilisation or the Outbreak of War in the Light of the Act of 21 February 1922 and the Implementing Acts. *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie* 2(13): 335–351. DOI: 10.32084/TEKAPR.2020.13.2-25.

Konarski, Marcin. 2020c. Public Burdens for the Defence of the Polish State On the Example of the Obligation To Hand Over Means of Transport In the Event Mobilisation is Announced Or During a War. *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 3(295): 43–60.

Konarski, Marcin. 2021. Rekwizycje na ziemiach polskich w latach 1919–1920 w świetle ustawodawstwa i orzecznictwa sądowego. *Studia Prawnicze KUL* (86): 81–101. DOI: 10.31743/SP.10624.

Konarski, Marcin. 2021a. The Peacetime Duty to Provide Means of Transport for the Army on the Example of Inland Waterway Vessels and Aircraft. The Case of Interwar Poland. *Studia Iuridica Toruniensia* 29: 91–114. DOI: 10.12775/SIT.2021.024.

Konarski, Marcin. 2021b. Świadczenia na rzecz wojska w czasie pokoju w okresie II Rzeczypospolitej na przykładzie obowiązku dostarczania mechanicznych środków przewozowych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G (Ius)* 1(68): 17–42. DOI: 10.17951/G.2021.68.1.17-42.

Konarski, Marcin. 2021c. War Burdens and Requisitions in the Period of the Kościuszko Uprising. *Przegląd Prawa Administracyjnego* 4: 25–50. DOI: 10.17951/PPA.2021.4.25-50.

Konarski, Marcin. 2022. Rekwizycje wojskowe w prawie francuskim. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 1(20): 75–97. DOI: 10.25167/osap.4766.

Konarski, Marcin. 2022a. The Duty to Provide Public Personal and In-Kind Contributions in the Event of Natural Disasters in the Polish Legal Order. *Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* 1(17): 131–149. DOI: 10.32084/bsawp.4402.

Konarski, Marcin. 2022b. The Issue of Military Requisitions in the Parlamentary Debate during the November Uprising of 1830-1831. *Historia i Polityka* 42(49): 131–150. DOI: 10.12775/HIP.2022.035.

Konarski, Marcin. 2023. Wojenne świadczenia rzeczowe dla państwa na ziemiach polskich w latach 1944–1946. *Kortowski Przegląd Prawniczy* 3: 47–68. DOI: 10.31648/kpp.8374.

Konarski Marcin. 2023a. The Evolution of Polish Legislation on Public Burdens in the Event of Martial Law. *Przegląd Prawa Administracyjnego* 6: 101–120. DOI: 10.17951/ppa.2023.6.101-120.

Konarski, Marcin. 2023b. Military and Civilian Requisitions in Light of the Rulings of the Supreme Administration Tribunal from 19123-1931. *Miscellanea Historico-Iuridica* 1(21): 201–222. DOI: 10.15290/MHI.2023.22.01.09.

Konarski, Marcin. 2023c. Constitutional Public Burdens as Part of the Defence Economy. *Przegląd Prawno-Ekonomiczny* 2: 79–100. DOI: 10.31743/ppe.12610.

Konarski, Marcin. 2025. The Obligation of Entrepreneurs to Perform Tasks for the Armed Forces of the Republic of Poland. *Civitas et Lex* 3(47): 55–72. DOI: 10.31648/cetl.11566.

Konarski, Marcin. 2025a. Seizure of Real Estate for Temporary Accommodation of the Armed Forces of the Republic of Poland. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 2(23): 65–86. DOI: 10.25167/osap.5917.

Konarski, Marcin. 2026. Glosa do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z 29 maja 2025 r., II SA/Sz 228/25 (dot. granic związania organu administracji wnioskiem wojskowym w sprawach świadczeń rzeczowych na rzecz obrony państwa). *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2(318): 88-99.

Lewandowski, Grzegorz. 2019. Świadczenia na rzecz obrony w procesie pozamilitarnych przygotowań obronnych państwa. Stan aktualny oraz kierunki rozwoju. *Wiedza Obronna* 4(269): 77–104. DOI: 10.34752/rg8x-yn20.

Łopatecki, Karol. 2022. Podatek podwodowy do połowy XVII stulecia w Koronie. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* 82: 175–199. DOI: 10.12775/RDSG.2022.SI.07.

Nikolic, Nebojsa V. 2023. Logistics outsourcing for armed forces: The mobilisation of civilian transportation Vehicles. *Security & Defence Quarterly* 3(43): 46–62. DOI: 10.35467/sdq/171014.

Pietrasz, Piotr. 2022. Ciężary i świadczenia publiczne, o których mowa w art. 84 Konstytucji RP – kilka uwag na temat zakresu przedmiotowego. W: *Srebrna księga jubileuszowa upamiętniająca XXV-lecie Wydziału Prawa i Administracji*, (red.) Ryszard A. Stefański. Warszawa: Uczelnia Łazarskiego. Oficyna Wydawnicza.

Podolska-Meducka, Aldona. 2022. Ogólnokrajowe rekwizycje koni w czasie wojny z Rosją bolszewicką 1919–1920. *Przegląd Historyczno-Wojskowy* 1(279): 12–47. DOI: 10.32089/WBH.PHW.2022.1(279).0001.

Potrzeszcz, Jadwiga. 2020. The natural human right to security and security as a constitutional human Right. *Studia Prawnicze KUL* 2(82): 219–233. DOI: 10.31743/sp.5606.

Roberts, Adam. 2006. Transformative Military Occupation: Applying the Laws of War and Human Rights. *American Journal of International Law* 3(100): 580–622. DOI: 10.1017/S0002930000031067.

Safjan, Marek, Leszek Bosek (red.). 2016. *Konstytucja RP. Komentarz, tom 1*. Warszawa 2016.

Sassòli, Marco. 2019. *International Humanitarian Law: Rules, Controversies, and Solutions to Problems Arising in Warfare*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Schmitt, Michael N. (red.). 2017. *Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations*. 2nd ed. Cambridge: University Press. DOI: 10.1017/9781316822524

Sharma, Devika, Reddy Sandeep, Shahid Hamza. 2023. Cybersecurity Obligations for Critical Infrastructure: Emerging Legal Norms, Enforcement Gaps, and Governance Challenges. *Legal Studies in Digital Age* 2(3): 49–63.

Skurdauskienė, Jolanta. 2020. Kaip ir kur keliavo Žemaičių vyskupijos parapijiečiai? Pastotės prievolė 1675–1677 m. vizitacijų duomenimis. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis* 41: 145–163. DOI: 10.15181/ahuk.v41i0.2217.

Staśkiewicz, Urszula. 2024. Obowiązek obrony Ojczyzny w świetle polskich regulacji prawnych. *Prawo i Więź* 5(52): 747–767. DOI: 10.36128/PRIW.VI52.1016.

Tkaczuk, Marek. 2024. *Posługi na cele publiczne w II Rzeczypospolitej*. Szczecin 2024.

Wise, Maurice K. 1945. The Juridical Nature of Requisition. *The University of Toronto Law Journal* 1(6): 58–85. DOI: 10.2307/824281.

Zatonatskiy, Dmytro, Horiacheva Kira. 2025. Digitalization and Cybersecurity of Critical Infrastructure Enterprises According to EU Standards. *Finance of Ukraine* 3: 77–91. DOI: 10.33763.finukr2025.03.077.